

УДК 37.378 (045)

DOI 10.31651/2524-2660-2018-18-43-48

ORCID: 0000-0002-6321-0852

ЗОРОЧКІНА Тетяна Сергіївна,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри початкової освіти,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького, Україна
e-mail: zvezdochcina@gmail.com

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ПЕДАГОГІЧНОЮ ОСВІТОЮ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

Анотація. Розглянуто систему управління педагогічною освітою Великої Британії. Акцентовано, що центральним органом управління є Департамент освіти і науки, який виконує різні функції. Доведено, що контроль за діяльністю університетів безпосередньо здійснює королівська інспекція. Показано, що освіта в Сполученому Королівстві контролюється Управлінням освіти (DfE). Установлено, що особливістю британської моделі управління освітою є значна кількість спеціалізованих агентств-посередників.

Ключові слова: управління; система; контроль; інспектування; педагогічна освіта; Велика Британія; університети.

Постановка проблеми. Дидактичний аспект управління аналізують із позицій теорії пізнання її теорії діяльності, а також у рамках концепції, згідно з якою головною ланкою структури управлінської діяльності є навчально-виховний процес, а дидактичні знання й уміння виступають головним інструментом аналізу, регулювання, контролю, прийняття рішень. Діяльність управлінського апарату ЗВО багатопланова. І все же, – наголошує Т. Хлебнікова, – у ній чітко можна простежити два основних аспекти: адміністративну-організаторський, пов'язаний зі створенням умов ефективного функціонування закладу освіти, і педагогічний, який забезпечує ефективність управління навчально-виховного процесу [1, с. 4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій та визначення невирішених раніше частин загальної проблеми. На основі аналізу наукових літературних джерел вітчизняних і зарубіжних учених (О. Кананикіна, В. Філіпов, Н. Хлебнікова, А. Неженцева, Л. Копилов та ін.) та офіційних джерел (Department for Education, Ofsted Strategy, Education in the United, Local Education authority та ін.)

Мета статті – з'ясувати специфіку управління освітніми закладами у Великій Британії.

Викладення основного матеріалу дослідження. У Великій Британії управління системою освіти здійснюється на двох рівнях: центральному і місцевому. Центральним органом управління є Департамент освіти і науки, який виконує такі функції: бере участь у виробленні спільної стратегії розвитку всіх рівнів освіти; виробляє загальнонаціональні стандарти, рекомендації; субсидує до 60 % шкільного бюджету; контролює підготовку і розподіл фахівців; підтримує наукові дослідження; присуджує гранти. Керівництво освітою розподілено між різними структурами і має децентралізований характер [2].

Департамент освіти відповідає запитам шкільної освіти і розвитку дітей. Департамент бізнесу, інновацій і професійної підготовки – за післясередню освіту. Усі ЗВО у Великій Британії мають бути визнані відповідно до законодавства. Як зазначає О. Кананикіна, освітні установи залежно від статусу діляться на:

– визнані органи (Recognized Bodies) – мають право на присудження ступеню вищої освіти;

– перелічені органи (Listed Bodies) – мають право на навчання за програмами, що ведуть до отримання ступеню, але ступені присуджуються визнаними органами, програми яких застосовується у процесі навчання [3].

Держава, як зазначає Л. Копилов, не фінансує університети безпосередньо, а впливає на них через суд звітність і конкурентні ринкові замовлення, через фінансові меморандуми, спрямовані на формування в університетах прозорої системи управління коштами і «системи сигналів» доля контролю їх витрат ведеться за допомогою введення у штат проректора, який контролює чітко визначення вимоги фінансового меморандуму [4; 5].

Контроль за діяльністю університетів безпосередньо здійснює королівська інспекція, інспектори якої не є державними службовцями, їх діяльності незалежно від департаменту освіти і науки [3]. Департамент освіти і науки – координуючий орган, який не відповідає безпосередньо за діяльність кожного університету і його фінансове благополуччя [6].

Безпосередній контроль за діяльністю закладів системи шкільної і подальшої освіти здійснюється місцевими органами освіти. Характерною особливістю системи освіти у Великій Британії є переважання державного сектора. Вплив держави на розвиток освіти особливо зріс в останні десятиліття. Слід зазначити, що у Великій Британії близько 50-60 % бюджету ЗВО становлять кошти, які виділяє держава, а 40-50 % ЗВО заробляють шляхом проведення прикладних досліджень, проведення робіт за замовленнями регіональних влад; плати за навчання від іноземних студентів [7].

Місцеві освітні органи (LEAs) – місцеві ради в Англії та Уельсі, відповідають за освіту в межах своєї юрисдикції. Цей термін застосовується для визначення того, яка рада несе відповідальність за освіту в системі з декількома рівнями місцевого самоврядування. Місцеві освітні органи зазвичай не є тимчасовими чи автономними органами, хоча колишній орган освіти у внутрішньому Лондоні був одним із прикладів цього [8].

Місцеві освітні органи несуть певну відповідальність за всі державні школи у своїй місцевості. Вони відповідають за розподіл і моніторинг фінансування шкіл, а також несуть відповідальність за координацію прийому, включаючи розподіл кількості місць, доступних у кожній школі. Вони несуть відповідальність за освіту досягнень дітей, тобто дітей, які перебувають під їх наглядом. Вони мають консультативні права стосовно зайнятості вчителів і щодо звільнення будь-якого персоналу. Вони є власниками шкільних земель і приміщень у шкільних громадах.

До недавнього часу місцеві освітні органи відповідали за фінансування студентів у ЗВО (наприклад, курси для студентів і PGCE), постійна адреса яких знаходиться в їх регіоні, незалежно від місця навчання. На підставі оцінювання окремих обставин їх пропонують гранти або доступ до студентських кредитів через компанію «Студентські позики» [9]. Освіта у Сполученому Королівстві контролюється Управлінням освіти (DfE), який здійснює контроль за надання освіти майже 12 мільйонам учнів віком 5-18 років у 21 000 державних початкових школах, 4100 державних середніх школах, а також сотні подальшої освіти (коледжі) з загальним бюджетом £ 84 млрд у 2015-2016 роках. DfE працює з ще 17 агентствами або державними органами [10].

Особливістю британської моделі управління освітою є значна кількість спеціалізованих агентств-посередників: ради з фінансування вищої освіти; агентство з оцінювання якості вищої освіти, яке оцінює якість освітніх послуг у ЗВО з подальшою публікацією результатів; агентство зі статистики вищої школи (відповідає за збирання статистичних даних); Аналітичний інститут вищої школи (виконує дослідження на замовлення Уряду).

Найбільше відоме агенство Ofsted – Управління стандартів освіти, служб і навичок дітей (The Office for Standards in Education, Children's Services and Skills), яке

не являє собою міністерські відомство уряду Великої Британії, відповідає за перевірку ряду навчальних закладів, сприяє установам початкової підготовки вчителів [11; 12].

Слід зазначити, що Ofsted розробило офіційну стратегію на 2017-2022 рр., основним принципом якої є вдосконалення роботи закладів освіти шляхом надійних інструментів оцінювання, відповідальності, регулювання, цілеспрямованої перевірки. Ofsted поставило завдання зменшити тягар інспекції, орієнтуючись на ресурси, поліпшити освітній процес [13].

Реформи, що спрямовані на «вирівнювання» освітнього простору й усунення «бінарної системи», спричинили посилення опосередкованого контролю (оскільки звітність посилилася по бюджету ЗВО; підвищилася увага до формування змісту навчання, напрямів наукових досліджень, регулювання чисельності студентів); контролю прямого – університети почала контролювати Королівська інспекція.

Особливістю британської моделі управління вищою освітою і системи її фінансування є система «фінансування за формулою», що передбачає розподіл коштів у залежності від досягнень університетів. Слід зазначити, що система вищої освіти Великої Британії дає прибутки. За підрахунками департаменту освіти і професійного навчання система вищої освіти дає британській економіці 34 млрд фунтів і до того ж підтримує понад півмільйона робочих місць [14; 15].

У ЗВО Великої Британії домінує, як зазначає О. Кананикіна, дуальна система, що складається з двох управлінських підрозділів: виконавчого і законодавчого. Вищим академічним законодавчим органом управління є Сенат, до складу якого входять керівники ЗВО, представники професорсько-викладацького складу і невелика кількість студентів. Сенати ЗВО, як правило, є ректорами або віце-канцлерами; зорієнтовані на освітній процес, організацію наукових досліджень, організацію контролю якості процесу навчання і на вироблення загальноуніверситетських нормативних актів. При сенаті створюються комісії, комітети, які очолюють віце-канцлери (проректори), діяльність яких спирається на департаменти (відділи) управління: підбору кадрів, навчальних ресурсів (комп'ютерні мережі, бібліотека), якості і стандартів, фінансові питання, міжнародна діяльність, сплановані стратегії розвитку. Студентський відділ допомагає студентам сформулювати індивідуальний план навчання, знайти місце роботи на останньому семестрі навчання.

Діяльність ЗВО регламентує велике число нормативних документів: положень про здачу іспитів, про навчання протягом семестру, звітності, правил відвідування занять, про набір балів (кредитів), контролю якості навчання та ін. [1].

В Англії розроблення статутів ЗВО носить демократичний характер, бо статuti цих закладів приймаються і затверджуються вищими органами управління – Сенатом.

На чолі університету стоїть канцлер (ректор), який обирається за персональними якостями і досвідом роботи сенатом ЗВО або опікунською радою. Обов'язки канцлера переважно церемоніальні: головувати на засіданні ради, на зборах професорів, він може вплинути у вищих сферах англійського суспільства на збереження і підвищення престижу ЗВО. Виконавчу владу університету представляють віце-канцлер або ректор. Кандидатура на цю посаду призначається Радою за рекомендацією об'єднаного Комітету Ради і Сенату, який очолює голова Ради, який відповідає за забезпечення престижу і ефективності ЗВО, а також відіграє вирішальну роль у визначенні академічної програми університету і підборі кадрів; він має застосовувати такі можливості для ефективного управління університетом.

Відповідно до статуту ЗВО комплектується у Вчені Ради і Академічні Поради, до складу яких входять і віце-канцлери (проректори), декани, керівники бібліотек і видавництва університету, а також представники викладачів, співробітників, студентів та адміністрації, які очолюють канцлери ЗВО. Вчена Рада організовує свою діяльність, як зазначає В. Філіпов [16] і як відмічено у відомостях «Department for Education» [17]

Через ряд комісій або комітетів при Раді (наприклад, через Комітет із планування, Комітет за якістю), які можуть очолюватися проректорами ЗВО, але які також формуються відповідно до затвердженої Вченою Радою процедури – за участю представників викладачів, студентів, співробітників і адміністрації. Важливу роль при Радах відіграють: Комітет із планування та стратегії розвитку і Комітет зі стандартів та якості в освіті, що очолюються, як правило, відповідно віце-проректорами з економіки і академічних питань.

Проректори ЗВО виконують обов'язки з організації освітнього процесу впродовж 3-5 років. При цьому вони продовжують частково і дослідницьку, і викладацьку роботу. По завершенні функції віце-канцлера повертається до виконання повного академічного навантаження. Адміністративний статус мають декани (або віце-канцлери), які обираються на 2-3 роки. Функції декана передбачають: розроблення плану діяльності факультету, здійснення контролю за освітнім процесом, керівництво дослідницькою діяльністю факультету, відстоювання планового бюджету факультету, сприяння встановленню нових курсів. У декана може бути 2-3 помічники, які координують одну з галузей навчально-виховної діяльності факультету. Досвідчені викладачі – керівники напрямів координуючи 2-3 взаємопов'язаних навчальних курси. Спеціальний комітет здійснює підбір нових викладачів. Освітнім процесом займаються викладачі (лекції, семінари, курсові роботи, перевірка студентських робіт, підготовка засобів для проведення занять). Додаткова діяльність викладача (публікація статей, підручників, участь у конференціях) важлива при підвищенні на посаді або при переході до більш престижного університету. Професори у Великій Британії близько 50 % доходів отримують від грантів із науково-дослідницької діяльності [1; 2; 3]. Контроль роботи викладачів здійснюються опосередкованим шляхом: через колег, студентів, через певні досягнення (розроблення нових курсів, удосконалення існуючих, аналіз результатів своєї діяльності).

Базовим документом управління ЗВО є Стратегічний план, що розробляється на 5 років і конкретизується у дворічних планах. У ньому передбачено: розвиток інформаційних ресурсів, кадрова, фінансова і стратегія студентів, контроль якості. За підготовку і контроль за застосуванням стратегічного плану відповідає спеціальний помічник ректора. Виконанню стратегічного плану, його аналізу приділяється значна увага на щоквартальних нарадах: декана з викладачами, ректора з проекторами і деканами, на засіданнях сенату, опікунської та Вченої ради.

Фінансуванню діяльності ЗВО займається рада з фінансування вищої школи. Підпорядкована уряду країни, рада здійснює оцінювання якості підготовки фахівців (відгуки про якість підготовки фахівців, результати наукової діяльності, результати працевлаштування випускників, умови проживання студентів і викладачів, організація освітнього процесу) найважливішими в оцінюванні якості ЗВО є отримання ним акредитації з боку асоціації за напрямами підготовки фахівців, що є обов'язковим при працевлаштуванні випускників ЗВО.

В університеті існує студентська рада, діяльність якої підтримується ректоратом. Студрада допомагає студентам у питаннях проживання й навчання, організації дозвілля. Розмір платні за навчання у Великій Британії регламентується урядом. Частка плати за навчання становить близько 20 % бюджету [1].

Висновки та перспективи подальших розвідок. На основі проведеного аналізу виділено особливості управління системою освіти, що у Великій Британії здійснюється на центральному (Департамент освіти і науки) і місцевому (місцеві органи освіти) рівнях. Керівництво освітою має децентралізований характер. У Великій Британії система управління ВНЗ представлена законодавчим (Сенат) і виконавськими (канцлер, віце-канцлери, декани, Вчена Рада, Студентська Рада) підрозділами. Рада з фінансування вищої школи оцінює якість підготовки фахівців, найважливішим аспектом цього є

отримання акредитації за напрямом підготовки фахівців. Британські університети мають досить високий ступінь автономії, оскільки вирішують самостійно питання підбору викладацьких кадрів, відбору і прийому студентів, визначають зміст і методи навчання, програми дослідницьких робіт, розподіляють фінансові кошти між програмами щодо навчання і дослідження.

Установлено, що особливістю управління системою освіти у Великій Британії є те, що держава безпосередньо не фінансує університети, а впливає на них через сувору звітність, ринкові замовлення, через фінансовий меморандум за допомогою введення у штат проректора, який контролює чітко визначені ними вимоги.

Список використаних джерел

1. Хлебнікова Т. М. Управління навчальною діяльністю : навчально-методичний посібник / Т. М. Хлебнікова. – Харків : Вид. група «Основа», 2013. – 224 с.
2. Особливості управління централізованою і децентралізованою системами освіти. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://studopedia.org/10-135464.html>
3. Кананькіна Е. С. Система британського вищого образования XX столетия. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://e-notabene.ru/al/article_685.html
4. Копылов Л. Е. Проблемы управления изменениями академических единиц в современных университетах : опыт Великобритании и Австралии / Л. Е. Копылов // Гуманитарные исследования в Восточной Сибири и на Дальнем Востоке. – 2016. – № 2. – С. 81–85.
5. Alexiadou, Nafsika; Lange, Bettina (January 2013). *Journal of European Integration*. Taylor and Francis, 35 (1), 37–52.
6. Неженцева А. Є. Аналіз підходів до якості вищої освіти в університетах України та Великої Британії / А. Є. Неженцева // Науковий вісник Донбасу. – 2011. – № 2.
7. Органы управления образованием в Англии. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://vuzlit.ru/567370/organy_upravleniya_obrazovaniem_anglii
8. The role of the Local Education Authority in school education. Retrieved from : <https://web.archive.org/web/20041013142537/http://www.dfes.gov.uk/learole/policypaper>
9. Local education authority. Retrieved from: https://en.wikipedia.org/wiki/Local_education_authority
10. Education in the United Kingdom: Key Facts. Retrieved from <https://revisesociology.com/2017/07/05/education-united-kingdom-facts/>
11. Ofsted annual report and accounts: 2013/14 onwards. Ousted. 9 June 2015. Archived from the original on 6 October 2014. –Retrieved 4. – March 2016.
12. Ofsted. Retrieved from : <http://www.ofsted.gov.uk/>
13. Ofsted Strategy 2017-2022. – Manchester, 2017. – 13 p.
14. Система высшего образования в Великобритании. Retrieved from http://window.edu.ru/resource/700/58700/files/System_of_higher_education_in_Great_Britains.pdf
15. Department for Education Consolidated annual report and accounts. For the year ended, 31. March 2017. – London, 208 p.
16. Филиппов В. М. Сравнительный анализ систем управления в вузах, организации и экономики образования / В. М. Филиппов // Университетское управление. – 1998. – № 1(4). – С. 24–27.
17. Department for Education. Retrieved from <https://www.gov.uk/government/organisations/department-for-education>

Reference

1. Khlebnikova, T. M. (2013). *Management of educational activities: a teaching manual*. Kharciv: View. Group «Basis» (in Ukr.)
2. *Features of the management of centralized and decentralized education systems*. Retrieved from <https://studopedia.org/10-135464.html> (in Ukr.)
3. Kananikina, E. S. *The British Higher Education System of the Twentieth Century*. Retrieved from http://e-notabene.ru/al/article_685.html (in Russ.)
4. Kopylov, L. E. (2016). Problems of Managing Changes in Academic Units in Modern Universities: The Experience of Great Britain and Australia. *Humanitarian Studies in Eastern Siberia and the Far East*, 2, 81–85 (in Russ.)
5. Alexiadou, Nafsika; Lange, Bettina (January 2013). «Deflecting European Union influence on national education policy-making: the case of the United Kingdom». *Journal of European Integration*. Taylor and Francis, 35 (1), 37–52 (in Engl.)
6. Nezhentseva, A. E. (2011). An Analysis of Approaches to the Quality of Higher Education at the Universities of Ukraine and the United Kingdom. *Scientific Bulletin of the Donbas*. 2 (in Ukr.)
7. *Education authorities in England*. Retrieved from https://vuzlit.ru/567370/organy_upravleniya_obrazovaniem_anglii (in Russ.)

8. *The role of the Local Education Authority in school education*. Retrieved from <https://web.archive.org/web/20041013142537/http://www.dfes.gov.uk/learole/policypaper> (in Engl.)
9. *Local education authority*. Retrieved from https://en.wikipedia.org/wiki/Local_education_authority (in Engl.)
10. *Education in the United Kingdom: Key Facts*. Retrieved from <https://revisesociology.com/2017/07/05/education-united-kingdom-facts/> (in Engl.)
11. *Ofsted annual report and accounts: 2013/14 onwards*". *Ofsted*. 9 June 2015. Archived from the original on 6 October 2014. Retrieved 4 March 2016. (in Engl.)
12. *Ofsted*. Retrieved from <http://www.ofsted.gov.uk/> (in Engl.)
13. *Ofsted Strategy 2017-2022*. Manchester, 2017. (in Engl.)
14. *Higher education system in the UK*. Retrieved from http://window.edu.ru/resource/700/58700/files/System_of_higher_education_in_Great_Britains.pdf (in Russ.)
15. *Department for Education Consolidated annual report and accounts*. (2017). For the year ended, 31 March. London (in Engl.)
16. Filippov, V. M. (1998). Comparative analysis of management systems in universities, organizations and economics of education. *University management*, 1(4), 24–27 (in Russ.)
17. *Department for Education*. Retrieved from <https://www.gov.uk/government/organisations/department-for-education> (in Engl.)

Abstract. *ZOROCHKINA Tetiana Sergiivna. Great Britain pedagogical education management system.*

Introduction. *The article deals with the system of management of pedagogical education of the Great Britain. The central authority is the Department of Education and Science, which performs various functions. The control over the activities of universities is directly carried out by the Royal Inspection. Education in the United Kingdom is controlled by the Office of Education (DfE). A feature of the British model of education management is the large number of specialized agency agencies.*

Purpose. *We find out how in the UK is the management of educational institutions.*

Results. *On the basis of the analysis, the peculiarities of the management of the education system are singled out. In the United Kingdom, the system of education management is implemented on two levels: the central (Department of Education and Science) and local (local education). Education management has a decentralized character. The peculiarity of the management of the education system in Great Britain is that the state directly does not finance universities, and affects them through strict reporting, market orders, through a financial memorandum by introducing into the state of the vice-rector who controls their clearly defined requirements.*

Originality. *When establishing the financing of the university according to the formula there is an innovative approach to the evaluation of the professional activity of professors and pedagogues, because due to the implementation of such an approach of management circles, there is a constant process of self-improvement of the university staff, and their educational activities are constantly ongoing.*

In the UK, the university management system is represented by two divisions: the Legislative (Senate) and Executive (Chancellor, Vice Chancellors, Deans, Academic Council, Student Council). The Council for financing higher education carries out an assessment of the quality of training of specialists; the most important in assessing is to receive accreditation in the areas of training of specialists. British universities have a fairly high degree of autonomy, solving the issue of selection of teaching staff, selection and admission of students; definition of content and methods of training, research programs; distribution of financial resources between study and study programs.

Conclusion. *British universities have a rather high degree of autonomy, lending themselves the choice of teaching staff, selection and admission of students; recognition of content and teaching methods, research programs; distribution of financial resources between study and study programs.*

Key words: *management; system; control; inspection; pedagogical education; the United Kingdom; universities.*

*Одержано редакцією 11.09.2018
Прийнято до публікації 17.09.2018*